

**IMPLEMENTATION OF NORMS OF EU CUSTOMS
LEGISLATION IN THE EUROPEAN INTEGRATION
PROCESS OF UKRAINE: EU EXPERIENCE AND FEATURES
CUSTOMS PROCEDURES AND CUSTOMS FORMALITIES
FOR THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY
RIGHTS IN INTERNATIONAL TRADE**

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
ЄС В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ:
ДОСВІД ЄС ТА ОСОБЛИВОСТІ МИТНИХ ПРОЦЕДУР
ТА МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ, СПРЯМОВАНИХ НА
ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ**

Iryna Korostashova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-278-4-5>

Abstract. The article is devoted to the development of one of the areas of customs policy of Ukraine in the European integration process. *The subject* of the study is the customs legislation and practice of the EU and Ukraine on the protection of intellectual property rights, the process of implementation and changes of customs procedures and customs formalities aimed at the protection of intellectual property rights in international trade. *The purpose* of the study is to analyze the state of adaptation of EU Regulations into national legislation, implemented on the basis of the experience of customs authorities of EU countries in applying customs procedures and customs formalities aimed at protecting intellectual property rights in international trade. Empirical methods became the *methodological basis* of the research: research of a specific phenomenon, description, generalization, classification, as well as theoretical methods: analysis and synthesis. Using empirical methods, the European integration process of Ukraine was investigated as a specific objective phenomenon. Generalization and

¹ PhD in Law, Associate Professor Department of the Law Enforcement Activities, University of Customs and Finance, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4024-802X>

description of information on the development of EU customs legislation, aimed at establishing, supplementing and improving customs procedures and formalities, for the protection of intellectual property rights and their implementation in the customs legislation of Ukraine, has been carried out. The analysis method was used to determine the state of implementation of EU customs legislation to national legislation. Using the classification method, primary (main), secondary (derivative) and mixed customs procedures for the protection of intellectual property rights were selected. With the help of methods of analysis and generalization, *the conclusions* of the study were formulated and proposals were made for further steps to improve the customs legislation of Ukraine for the protection of intellectual property rights and further work on bringing it to EU standards.

1. Вступ

У 1991 році Україна стала суверенною і незалежною державою, що сповідує повагу до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод й одразу ж визначила свій курс розвитку, спрямований на європейську інтеграцію. З того часу Україна підтверджує свій європейський вибір невідступним європейським поступом і крок за кроком прямує до вступу в Європейське Співтовариство. На цьому шляху, відбувається процес адаптації національного законодавства до законодавства ЄС в різноманітних сферах суспільного життя та діяльності публічної влади, де серед інших сфер, важливе місце займають сфери адаптації митного законодавства та інтелектуальної власності і, зокрема сфера захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Європейський вибір визначив пріоритети в зовнішній та внутрішній політиці України, і зокрема в митній політиці держави, що тісно пов'язана з торгівельно-економічною сферою міжнародного співробітництва, яка складає «лівову» частку у міжнародних відносинах та співробітництві.

Предметом дослідження є митне законодавство ЄС та України із захисту прав інтелектуальної власності, процес впровадження та змін митних процедур та митних формальностей, що спрямовані на захист прав інтелектуальної власності в міжнародній торгівлі.

Метою дослідження є аналіз стану імплементації Регламентів ЄС в національне законодавство, що впроваджено на підставі досвіду засто-

сування митними органами країн ЄС митних процедур та митних формальностей, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності у міжнародній торгівлі, їх класифікація, визначення умов та особливостей застосування митних процедур із захисту прав інтелектуальної власності.

Методологічною основою дослідження стали емпіричні (метод конкретного пізнання, опису, узагальнення, класифікації) та теоретичні методи дослідження та наукового пізнання (аналізу та синтезу).

2. Шлях України в євроінтеграційному процесі з адаптації законодавства до стандартів ЄС: основні кроки

Одним із перших офіційних підтверджень європейського вибору України на міжнародному рівні 30.11.1993 року стала офіційна заява уряду України про намір приєднатися до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), що проіснувала з 1947 по 1994 рік, правонаступником якої є створена у 1994 році стала Світова організація торгівлі (далі – СОТ) [1]. Наступним кроком на цьому шляху стала «Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами» від 14.06.1994 р. [2]. За умовами вищевказаної Угоди, сторони встановлювали між собою регулярний політичний діалог, з наміром його розвитку та поглиблення. Цей діалог протягом 23 років дії Угоди супроводжував та зміцнював зближення між ЄС та Україною, підтримував політичні та економічні зміни, що відбувалися в Україні (ст. 6). Зокрема, згідно із ст. 51 Угоди, важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС стало визнання необхідності зближення існуючого і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства. Саме тоді, Україна взяла на себе зобов'язання вжити заходи для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведення у відповідність до законодавства ЄС. Це зобов'язання стосувалося приведення законодавства України до стану «приблизної адекватності» і стосувалося низки сфер та галузей ч. 2 ст. 51 Угоди, серед яких і «закони про митницю», «інтелектуальну власність» та ін.

В рамках сфери дії вказаної Угоди кожна Сторона зобов'язувалася: «забезпечити фізичним та юридичним особам іншої Сторони доступ, вільний від дискримінації щодо своїх власних фізичних та юридичних осіб, до компетентних судів та адміністративних органів Сторін для

захисту їх особистих та майнових прав, включаючи права на інтелектуальну, промислову та комерційну власність» (ст. 93) [2] та ін.

З метою ефективної реалізації вищевказаної Угоди та на підтвердження прагнення України в приєднанні до ЄС 11 червня 1998 року Указом Президента України № N615/98, було затверджено «Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу» [3].

Для визначення механізму досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі, у березні 2004 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року [4]. Механізм досягнення Україною певних критеріїв для набуття членства в Європейському Союзі, визначений у вказаному законі включав механізм адаптації законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування. Вказаний механізм спрямований на забезпечення адаптації національного законодавства до правової системи Європейського Союзу (*acquis communautaire* (*acquis*). Пріоритетними сферами в яких здійснюється адаптація законодавства України до законодавства ЄС, серед сфер, що підлягають адаптації на першому етапі вказаної Програми, національний законодавець на перше місце поставив митне право, а далі, серед інших сфер виділено і сферу інтелектуальної власності (розділ V «Мета та завдання першого етапу виконання програми»).

Вступ України до СОТ у лютому-квітні 2008 року, став наступним кроком і передумовою інтеграції до ЄС, оскільки сьогодні більша частка співробітництва між країнами відбувається на торговельно-економічному рівні. Для європейської сторони статус України як члена СОТ є важливим критерієм відповідності її економіки міжнародним стандартам бізнесу, торгівлі, інвестицій та адміністративних процедур, що є певним фільтром, через який необхідно пройти, щоб довести свою готовність підтримувати економічні відносини з європейськими партнерами за зрозумілими для них правилами. Одним із додатків до «Угоди про заснування Світової організації торгівлі від» від 15.04.1994 року є «Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» (Додаток 1С), (далі – Угода TRIPS), що адміністру-

ється СОТ, яка стосується всіх категорій інтелектуальної власності і встановлює: стандарти щодо наявності, сфери дії та використання прав інтелектуальної власності; забезпечення прав ІВ; отримання та збереження прав ІВ, відповідні *inter partners* процедури та ін. Зокрема, п. 4 розділу III «Забезпечення прав інтелектуальної власності» Угоди TRIPS визначено «спеціальні вимоги стосовно заходів на кордоні» [5], що застосовуються митними органами..

Зазначене підвищило інтенсивність процесу адаптації різних галузей національного законодавства (зокрема й митного законодавства із сприяння захисту прав ІВ) до законодавства ЄС та обумовило подальші кроки України у 2014 році з підписання та ратифікація ВРУ «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 21.03.2014 року, що набрала чинності 01.09.2017 року [6]. Серед цілей цієї Угоди: сприяння поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах; забезпечити необхідні рамки для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес; запровадити умов для посилених економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, як це визначено у Розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») цієї Угоди, та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС; посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод та ін.

23 червня 2022 року країни члени Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу країни кандидата на вступ до ЄС. Проте, надання статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу це черговий етап на шляху до вступу України до Співдружності Європейських країн, оскільки йдеться про нові реформи в різних сферах діяльності держави з метою масштабного зближення з ЄС в усіх секторах економіки та процес повного входження у єдиний ринок Євросоюзу.

3. Митні процедури та митні формальності із сприяння захисту прав інтелектуальної власності за митним законодавством ЄС

Базовими нормами із питання забезпечення заходів захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні є норми «Угоди про торговельні аспекти інтелектуальної власності Угода» (TRIPS), що адмініструється СОТ, яка стосується всіх категорій інтелектуальної власності і встановлює: стандарти щодо наявності, сфери дії та використання прав інтелектуальної власності; забезпечення прав ІВ; отримання та збереження прав ІВ та відповідні *inter partners* процедури та ін.

Відповідно до Угоди TRIPS, мінімально необхідні процедури захисту прав інтелектуальної власності мають поєднуватися з ефективними діями, спрямованими проти будь-якого правопорушення. Ці процедури мають також стримувати подальші порушення прав і надавати судовим і адміністративним органам повноваження зобов'язувати правопорушників компенсувати власникові прав інтелектуальної власності втрачені прибутки, витрати на юридичні послуги й інші збитки [5].

У п. 4 розділу III «Забезпечення прав інтелектуальної власності», Угоди TRIPS визначено «спеціальні вимоги стосовно заходів на кордоні», що застосовуються митницею. Зокрема, Угодою TRIPS передбачено митні процедури, що мають: «надавати можливість власнику прав, який має дійсні підстави для підозри, що може відбуватися імпортування товарів з підробленим торговим знаком або піратські копії, подати до компетентних органів, адміністративних або судових, письмову заяву з проханням, щоб митні органи затримали ці товари і не випускали їх у вільний обіг» (ст. 51) [5].

Відповідні норми, щодо застосування митних заходів (процедур) для захисту прав інтелектуальної власності передбачено Митним Кодексом ЄС (далі – МК ЄС). Так, згідно з ч. 1 ст. 134 МК ЄС: «товари, перемішувані на митну територію Союзу, з моменту їх прибуття підлягають митному нагляду і можуть підлягати митному контролю. Якщо необхідно, вони підлягають таким заборонам та обмеженням, що виправдані, між іншим, потребами... захисту промислової або комерційної власності, – включаючи контроль товарів, що порушують

деякі права інтелектуальної власності..., – а також щодо них вживаються заходи ... торговельної політики» [7]. Аналогічний підхід за МК ЄС застосовується і для товарів, що порушують деякі права інтелектуальної власності та переміщуються за межі митної території Союзу (ч .3 ст. 267 «Митний нагляд і формальності при вибутті»).

Напрацьована практика та досвід, митних органів ЄС, отримали подальше нормативне втілення у вторинному законодавстві Європейського Союзу, а саме в Регламентах Ради (ЄС) та імплементаційних Регламентах Комісії (ЄС), що визначають митні процедури та формальності і конкретизують їх, і в подальшому мають стати, як такі, частиною національного законодавства країн ЄС та України. Серед яких: Регламент Ради (ЄС) № 1383/2003 від липня 2003 року; Регламент Комісії (ЄС) № 1891/2004 від 21 жовтня 2004 року; Регламент Комісії (ЄС) № 1891/2004 від 21 жовтня 2004 року; Регламент Комісії (ЄС) № 1172/2007 від 05.10.2007 р.; Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року; Імплементаційний Регламент Комісії (ЄС) № 1352/2013 від 4 грудня 2013 року; Імплементаційний Регламент Комісії (ЄС), частину з яких нині змінено, доповнено чи скасовано.

Вторинне митне законодавство ЄС (Регламенти Ради та Регламенти Комісії (ЄС), визначає та конкретизує вимоги щодо базових (первинних) митних процедур, а саме: 1) подання митному органу «заяви стосовно товарів, які стосуються іншого порушення прав інтелектуальної власності» (реєстраційна процедура); 2) процедур припинення митного оформлення, а також впроваджує низку вторинних митних процедур похідних від митних процедур припинення митного оформлення товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності й встановлюють умови та особливості їх застосування й митні формальності, що мають бути виконані відповідними суб'єктами, а також змішаної митної процедури припинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що перемашуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Проведемо аналіз норм національного митного законодавства із захисту прав інтелектуальної власності, що імplementовані до митного законодавства України під час євроінтеграційного процесу.

4. Сприяння захисту прав інтелектуальної власності

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 544 МК України [8], сприяння захисту прав інтелектуальної власності (далі – заходи сприяння), вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності (далі – ІВ), недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів – є одним з основних завдань митних органів.

В МК України законодавець вживає термін «сприяння захисту прав інтелектуальної власності», а не «захист прав інтелектуальної власності» виходячи із змісту ст. 51 Угоди TRIPS та в силу певних особливостей нормативно-правового регулювання у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, оскільки специфіка даної сфери правовідносин не дозволяє митним та іншим контролюючим й правоохоронним органам держави приймати остаточні, а в ряді випадків, навіть, і проміжні рішення щодо товарів, стосовно яких є підозра у переміщенні через митний кордон України з порушенням прав ІВ, а також притягувати до відповідальності порушників таких прав без активної участі правовласника об'єкта права інтелектуальної власності (його представника) у процесі здійснення митним органом відповідних митних процедур та без виконання правовласником (його представником) передбачених законодавством митних формальностей. Отже, застосування вищезазначеного терміну у МК України зумовлює характер дій митних органів, що полягає не в безпосередньому захисті прав ІВ, а у забезпеченні (створенні) митними органами сприятливих умов для здійснення правовласником об'єкта прав інтелектуальної власності (далі-ОПІВ) (його представника) захисту порушених прав ІВ. Тобто, як застосування митними органами заходів сприяння, так і їх результати безпосередньо залежать від волевиявлення правовласника ОПІВ та активності його позиції та дій щодо захисту належних йому прав інтелектуальної власності.

Згідно з ч. 1 ст. 74 МК України 1991 р. [9], щодо товарів, імпорту яких здійснювався з порушенням прав інтелектуальної власності, була встановлена заборона на переміщення через митний кордон України. У зв'язку з посиленням вектору України на євроінтеграцію порядок застосування процедур сприяння захисту прав ІВ спочатку було впро-

ваджено на підзаконному рівні (постанова КМУ «Про затвердження Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності» від 28 квітня 2001 р. № 412). Сприяння захисту інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних та фізичних осіб», як одне з основних завдань митних органів, вперше з'явилося у МК України, прийнятому у 2002 році в якому питанням сприяння захисту інтелектуальної власності було присвячено цілу главу. Термін «сприяння захисту інтелектуальної власності» який застосовується законодавцем, з'явився в МК України 2002 р. в редакції ЗУ № 359-V від 16.11.2006 року [9].

Сьогодні, відповідно до МК України 2012 року [8] до заходів **сприяння** відносяться: 1) призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, відповідно до статті 399 МК України; 2) призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу (ex-officio) відповідно до статті 400 МК України; 3) знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, відповідно до статті 401 МК України; 4) призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, відповідно до статті 401-1 МК України; 5) зміна маркування на товарах та їх упаковці відповідно до статті 402 МК України.

Заходи сприяння застосовуються митними органами у разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності щодо: 1) товарів, що переміщуються громадянами на митну територію України або за її межі; 2) товарів під час їх ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) або вивезення за межі митної території України; 3) товарів, що поміщуються в митні режими імпорту, реімпорту, експорту, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території, переробки за межами митної території. У разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності щодо товарів, митні формальності щодо яких здійснюються без подання митної декларації, митними органами призупиняється виконання митних формальностей щодо

таких товарів згідно з положеннями ст. 399 (за даними митного реєстру) або ст. 400 (за власною ініціативою), або ст. 401-1 МК України. Та не застосовуються у випадках передбачених ч. 3 ст. 397 МК України [8]. Товари, що містять ОПІВ митне оформлення яких призупинено митним органом підлягають зберіганню. Зберігання на складі митного органу є платним, починаючи з наступного календарного дня за днем їх розміщення на такому складі.

До завершення процедури призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав ІВ, вивезення їх з митної території у незмінному вигляді – забороняється.

5. Базові (первинні) митні процедури із сприяння захисту прав інтелектуальної власності

Аналіз змісту п. 4 розділу III Угоди TRIPS [5], свідчить, що в ній визначено лише базові (первинні) митні процедури, які спрямовані на сприяння захисту прав інтелектуальної власності у міжнародній торгівлі. Зокрема таких процедур передбачено три, одна з яких передує процедурі припинення митного оформлення товарів і стосується подання митним органам «заяви стосовно товарів, які стосуються іншого порушення прав інтелектуальної власності» (ст. 51). Тобто йдеться про процедуру реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності та даних про них у компетентному органі – митниці, на підставі, яких в подальшому застосовується процедура припинення митного оформлення за даними такого реєстру. Решта процедур – це процедури «припинення» митного оформлення товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності. Зокрема йдеться про: а) процедуру припинення митного оформлення за заявою (даними митного реєстру) та б) процедуру припинення митного оформлення митницею «за своєю власною ініціативою» (*ex officio*).

Процедура реєстрації заяви власника ОПІВ про сприяння захисту належних йому майнових прав на ОПІВ в митному реєстрі ОПІВ (далі – митний реєстр), є однією з базових (первинних) митних процедур, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності в міжнародній торгівлі.

Цю митну процедуру також передбачено та вдосконалено низкою Регламентів Ради ЄС. В національному законодавстві ця процедура врегульована імплементаваними нормами, а саме ст.398 МК України

[8] та «Порядком реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону», затвердженого наказом Міністерства фінансів від 30.05.2012 № 648 (в редакції Наказу № 282 від 09.06.2020 р.).

Реєстрації в митному реєстрі підлягають будь-які об'єкти права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону. На підставі даних митного реєстру у разі якщо під час проведення митного контролю митний орган виявляє товари, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, він застосовує заходи сприяння захисту прав інтелектуальної власності, тобто процедуру призупинення митного оформлення в порядку, передбаченому ст. 399 МК України, а також можуть виконуватися інші дії, передбачені законодавством. Реєстрація ОПІВ у митному реєстрі здійснюється з використанням програмно-інформаційного комплексу «Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності» Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби (далі – ПІК «Митний реєстр»), а інформація про зареєстровані ОПІВ, доводиться до митних органів через Єдину автоматизовану інформаційну систему Держмитслужби України (далі ЄАІС). Для забезпечення ідентифікації товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, митні органи можуть використовувати додаткові інформаційні ресурси в межах, що не суперечать законодавству (ч. 4 ст. 398 МК України).

Ведення такого реєстру в Україні впроваджено у 2001 році. У 2020 році на підставі низки імплементаційних Регламентів ЄС (№ 608/2013 від 12 червня 2013 р.; № 1352/2013 від 4 грудня 2013 р.; № 608/2013 р.; № 2018/582 від 12 квітня 2018 р.) впроваджено нову форму митного реєстру. Тому, у червні 2020 року завершено ведення старого митного реєстру, який налічував 4504 реєстраційні записи й відповідно розпочато ведення митного реєстру.

Реєстрація в митному реєстрі здійснюється Держмитслужбою України на безоплатній основі та на підставі інформації і документів, які надає заявник до структурного підрозділу митного органу, на який згідно з положенням покладено функцію організації застосування заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

Заява про реєстрацію ОПІВ у митному реєстрі може бути подана в паперовій формі або у вигляді сканованої копії засобами електронного

зв'язку. До заяви про реєстрацію ОПІВ у митному реєстрі додаються передбачені законодавством відомості та документи. За бажанням заявник може додати до заяви про реєстрацію ОПІВ у митному реєстрі зразки оригінальних товарів та/або товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, контрафактних, піратських товарів тощо.

Процедура реєстрації ОПІВ у митному реєстрі та його ведення передбачає: реєстрацію заяви та її розгляд; реєстрацію ОПІВ у митному реєстрі шляхом внесення до митного реєстру наданої інформації та документів; надання відмови в реєстрації ОПІВ у митному реєстрі; виключення ОПІВ з митного реєстрі; внесення змін та/або доповнень до інформації та/або документів митному реєстрі; продовження строку реєстрації ОПІВ у митному реєстрі; оприлюднення інформації щодо ОПІВ, зареєстрованих у митному реєстрі.

Строк реєстрації ОПІВ у митному реєстрі визначається з урахуванням строку, зазначеного у заяві про реєстрацію ОПІВ у митному реєстрі, але такий строк не може перевищувати 1 року з дня реєстрації ОПІВ у митному реєстрі та може бути продовжений на підставі заяви про продовження строку реєстрації ОПІВ у митному реєстрі.

Держмитслужба України забезпечує оприлюднення інформації про реєстрацію ОПІВ у митному реєстрі та щотижневе її оновлення на своєму офіційному сайті. Оприлюдненню підлягає така інформація: 1) найменування ОПІВ за охоронним документом; 2) порядковий номер у митному реєстрі; 3) дата реєстрації ОПІВ у митному реєстрі; 4) дата закінчення строку реєстрації ОПІВ у митному реєстрі; 5) назва та реквізити охоронного документа; 6) найменування або прізвище, власне ім'я правовласника; 7) вид (види) товарів, які містять ОПІВ; 8) прізвище, власне ім'я особи, уповноваженої правовласником щодо взаємодії з митними органами з питань, пов'язаних зі сприянням захисту майнових прав на ОПІВ, її контактний номер телефону та адреса електронної пошти.

Процедура реєстрації в митному реєстрі має первинний характер по відношенню до процедури призупинення митного оформлення товарі, передбаченої ст. 399 МК України, а також є умовою застосування вказаної процедури призупинення товарів.

Процедура призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру ОПІВ, які охороняються відповідно

до закону, з часу її імплементації у національне законодавство у 2001 році (див. [12; 13] до теперішнього часу також зазнала змін (див. [14]). Сьогодні її застосування здійснюється на підставі та у порядку визначеному ст. 399 МК України [8]. Підставами застосування цього заходу сприяння є дані митного реєстру. У разі якщо під час проведення митного контролю митний орган на підставі даних митного реєстру, виявляє товари, що підозрюються у порушенні прав ІВ, їх митне оформлення призупиняється, а товари підлягають розміщенню на складі цього органу. На цьому етапі виконання вказаного заходу призупинення митного оформлення товарів, законодавець залишив можливість щодо вирішення питання з приводу зберігання таких товарів без їх розміщення на складі митного органу. Однак, для цього декларант має виконати певну дію, зокрема – звернутися до митного органу за відповідним дозволом.

Однак, у разі надання правовласником ОПІВ митному органу інформації про наявність ознак порушення його прав ІВ – розміщення і зберігання товарів, митне оформлення яких призупинено, на складі митного органу – є обов'язковим.

Перелік митних формальностей, що мають бути виконані митним органом у разі прийняття рішення про призупинення митного оформлення товарів за підозрою у їх переміщенні з порушенням прав ІВ на передбачений законодавством строк є наступним: 1) направлення повідомлення: а) правовласнику об'єкта права інтелектуальної власності про факт пред'явлення товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності до митного оформлення; б) декларанта – про причини призупинення митного оформлення вказаного товару, а також про найменування та адресу правовласника об'єкта права інтелектуальної власності; 2) митне оформлення вказаних товарів в установленому порядку (за відсутності ознак порушення митних правил) якщо: а) правовласник об'єкта права інтелектуальної власності письмово не поінформує митний орган, що призупинив митне оформлення таких товарів, про звернення до суду з метою забезпечення захисту прав інтелектуальної власності або б) не звернеться до такого митного органу з письмовим вмотивованим клопотанням про продовження строку призупинення митного оформлення; 3) продовження строку призупинення митного оформлення вказаних товарів на визначений

законодавством строк на підставі наданих правовласником об'єкта права інтелектуальної власності документів передбачених за митним законодавством.

Зазначене свідчить про те, що без активних дій правовласника ОПІВ, тобто без виконання ним передбачених законодавством митних формальностей під час застосування митними органами заходу сприяння захисту прав ІВ до даних митного реєстру – захист вищевказаних прав, як такий не відбудеться, оскільки митні органи в цій ситуації покликані лише створити сприятливі умови для здійснення такого захисту.

Крім обов'язку щодо виконання низки митних формальностей (звернення до суду та надання митному органу передбачених митним законодавством документів – клопотань, ухвал суду тощо), правовласник ОПІВ та/або декларант можуть з дозволу митного органу брати проби (зразки) товарів, щодо яких прийнято рішення про призупинення митного оформлення, і передавати їх на експертизу. Після чого правовласник має: а) подати митному органу один примірник висновку, отриманого за результатами такої експертизи та б) до завершення строків визначених законодавством повернути митному органу зразки товарів, що були відібрані для проведення експертизи.

Процедура призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу, передбачена ст.400 МК України. Ця процедура здійснюється щодо товарів, стосовно яких правовласником не подано заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до ст. 398 МК України, тобто зазначена норма передбачає призупинення митного оформлення товарів за відсутності даних про них в митному реєстрі. Стаття 400 МК України є бланкетною, оскільки містить декілька відсилки на ст. 399, в тій частині за якою обидві процедури призупинення митного оформлення є ідентичними.

Підставою для застосування цієї процедури є наявність у митного органу відомостей про правовласника. Особливостями цієї митної процедури є те, що: вона не може бути застосована до швидкокопсуваних товарів; передбачає можливість попереднього направлення правовласнику запиту на отримання будь-якої інформації, яка може допомогти у підтвердженні або спростуванні наявності порушення прав ІВ, який митниця може направити правовласнику ОПІВ перед повідомленням

про можливе правопорушення; обов'язком правовласника ОПІВ щодо подання митному органу, що надіслав йому повідомлення протягом трьох робочих днів, в разі отримання якого, митне оформлення таких товарів призупиняється на передбачений законодавством строк.

6. Вторинні (похідні) митні процедури із захисту прав інтелектуальної власності

Практика застосування митними органами країн ЄС заходів припинення митного оформлення товарів відповідно до Угоди TRIPS та супутні йому позитивний і негативний досвід їх застосування, визначили потреби в удосконаленні митних процедур та зміни сукупності митних формальностей, що підлягають виконанню відповідними суб'єктами у разі застосування певних митних процедур, а також обумовили розширення їх переліку. Зокрема це стосується впровадження в митному законодавстві ЄС митних процедур із захисту прав інтелектуальної власності, що мають вторинний характер і застосовуються, в певних випадках, лише після припинення митного оформлення товарів, передбачених Угодою TRIPS. Зокрема вторинними (похідними) процедурами із захисту прав інтелектуальної власності, що імплементовані в країнах ЄС та Україні є митні процедури, що застосовуються лише у разі призупинення митного оформлення товарів, що підозрюються у порушенні прав ІВ за певних умов у разі досудового врегулювання спору між правовласником ОПІВ та власником товару, що підозрюється у порушенні прав ІВ.

До вторинних (похідних) митних процедур у цій сфері слід віднести митні процедури: 1) знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав ІВ; 2) зміни маркування на товарах та їх упаковці. Ці процедури вперше з'явилася у МК України 2012 року, хоча їх імплементація в митне законодавство України і застосування на практиці було започатковано на рівні підзаконного акту значно раніше на підставі Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 від липня 2003 року та Регламенту Комісії (ЄС) № 1891/2004 від 21 жовтня 2004 р., вимоги до яких були в подальшому були змінені Регламентом Ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003.

Процедура знищення товарів,, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, застосовується на підставі ст. 401 МК України. Пункт 16 Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 «Про митні заходи щодо товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходи, що мають уживатися до товарів, які порушують такі права» [16], передбачає, не тільки надання можливості державам-членам передбачити процедуру, що уможлиблює знищення певних товарів без будь-якого зобов'язання порушити справу для встановлення факту порушення права інтелектуальної власності. Успішність такої процедури доведено досвідом її застосування у тих державах-членах ЄС, де вона існувала, тому у вищевказаному регламенті зазначалось, що: «...вказану процедуру необхідно зробити обов'язковою щодо всіх порушень прав ІВ, та її необхідно застосовувати, якщо декларант або володілець товарів погоджується на їх знищення. Окрім того, процедура повинна передбачати, що митні органи можуть вважати, що декларант або володілець товарів погодився на знищення товарів, якщо протягом передбаченого періоду він явно не заперечив проти їх знищення» [16], що значно збільшувало можливість застосування цієї процедури. Однак, в цій частині вищевказана рекомендація була імплементована до митного законодавства України лише у 2019 р.

В національному законодавстві ця процедура, як раніше (див. [15], так і тепер, після імплементатії нових Регламентів Ради (ЄС), має заохочувальний характер. Однак, за новою редакцією вказаної норми, власник таких товарів звільняється від адміністративної відповідальності у разі фактичного знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності – без будь-яких умов (ч. 8 ст. 401 МК України).

Так, згідно ст. 401 МК України у редакції ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» від 17.10.2019 № 202-IX [17], у разі призупинення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності митного оформлення товарів,

що переміщуються через митний кордон України, такі товари можуть бути знищені під митним контролем без необхідності встановлення порушення прав інтелектуальної власності (ч. 1). Процедура знищення тепер застосовується у разі, якщо протягом 10 робочих днів або трьох робочих днів (у випадку швидкопсувних товарів) після отримання повідомлення про призупинення митного оформлення товарів: а) правовласник у письмовому вигляді поінформує митний орган, який призупинив митне оформлення, про те, що наявні ознаки порушення його права інтелектуальної власності, та свій намір застосувати процедуру знищення таких товарів; та б) декларант у письмовому вигляді надасть митному органу згоду власника товарів на їх знищення або не надасть заперечення власника товарів щодо їх знищення відповідно до частини третьої цієї статті 9 ч. 2 ст. 401 МК України). Також нині, у разі якщо протягом 10 робочих днів або трьох робочих днів (у випадку швидкопсувних товарів) після отримання повідомлення про призупинення митного оформлення товарів декларант у письмовому вигляді не надав митному органу, який призупинив митне оформлення, заперечення власника товарів щодо їх знищення, митний орган вправі вважати, що тим самим надано згоду власника товарів на їх знищення (ч. 3 МК України). Організація та оплата процедури знищення, у тому числі вартість зберігання, перевезення, знищення, оформлення документів та інші витрати, пов'язані з дотриманням митного режиму знищення або руйнування, здійснюються за рахунок правовласника та під його відповідальність (ч. 5 ст. 401 МК України).

Аналіз вищевказаної норми свідчить, що вказана норма має суттєві відмінності від її попередньої редакції, має двоїстий характер [18, с. 167–168] та встановлює два види «презупції», а саме: «презупцію згоди» власника товару у разі не надання ним згоди на знищення товару у встановлений законодавством строк, а також «презупцію повноважень» власника ОПІВ на поміщення товарів у митний режим знищення або руйнування у визначених законом випадках.

Процедура зміни маркування на товарах та упаковці передбачена ст. 402 МК України. Ця процедура також має вторинний характер, оскільки її застосування є можливим лише стосовно товарів, митне оформлення яких призупинено митним органом за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності за ст.ст. 399, 400 МК України

та у разі досудового врегулювання спору між правовласником ОПВ (за його згоди або на вимогу). Особливості процедури (див. [19]). Процедура полягає у фізичному видаленні торговельних марок, географічних зазначень, комерційних (фірмових найменувань) з товарів та їх упаковки і здійснюються за рахунок правовласника або інших осіб за домовленістю з ними. За результатами таких операцій, складається акт про відсутність ознак порушення прав інтелектуальної власності, який підписується, у тому числі правовласником. А відміну від процедури знищення на практиці застосовується досить рідко, оскільки зміна маркування на товарах та їх упаковці потребує значних витрат, є доволі трудомістким процесом та часто призводить до втрати товарного вигляду й суттєвого зменшення вартості товару або навіть його знецінювання.

Змішана митна процедура, це процедура призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що перемашуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, передбачена ст. 401-1 МК України, що визначає особливості цієї митної процедури, що має спрощений характер в силу того, що партія товару стосовно якої вона застосовується є невеликою.

Завдяки проведеному аналізу визначено основні умови та особливості застосування митних процедур із захисту прав інтелектуальної власності в міжнародній торгівлі.

В подальших дослідження уваги потребують і норми митного законодавства ЄС та України, що передбачають достроковий випуск товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ст. 400-1 МК України) щодо умов такого випуску.

7. Висновки

В результаті проведеного дослідження визначено основні кроки України на шляху до Євроінтеграції. Одним із напрямків та постійних пріоритетів митної політики України в євроінтеграційному процесі є сприяння захисту прав інтелектуальної власності у зовнішній торгівлі, що полягає у забезпеченні (створенні) митними органами сприятливих умов для здійснення правовласником об'єкта прав інтелектуаль-

ної власності (його представника) захисту порушених прав інтелектуальної власності. Застосування митними органами заходів сприяння (митних процедур) та їх результати безпосередньо залежать від волевиявлення правовласника ОППВ й активності його позиції і дій щодо захисту належних йому прав інтелектуальної власності.

На підставі норм Угоди TRIPS і вторинного законодавства ЄС (Регламенти Ради (ЄС) та імплементаційні Регламенти Комітету (ЄС)), виділено види митних процедур, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності у зовнішній торгівлі: базові (первинні), вторинні (похідні) та змішану процедури. До базових (первинних) митних процедур віднесено процедури призупинення митного оформлення, а саме: а) призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону (ст. 399 МК України); б) призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу (ст. 400 МК України) та реєстраційну процедуру (ст. 398 МК України), що по відношенню до процедури призупинення за даними митного реєстру має первинний характер, оскільки реєстрація в митному реєстрі є основною умовою застосування процедури, передбаченої ст. 399 МК України.

Вторинні митні процедури із захисту прав ІВ в митне законодавство ЄС запроваджено актами вторинного законодавства (Регламен-тами Ради (ЄС) та Регламен-тами Комітету (ЄС)) і є похідними від базових митних процедур, оскільки їх застосування можливе лише у разі призупинення митними органами митного оформлення товарів, що підозрюються у порушенні прав ІВ. До вторинних митних процедур відносяться: а) знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ст. 401 МК України) та б) зміна маркування на товарах та їх упаковці (ст. 402 МК України).

Змішана митна процедура, це процедура призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що перемашуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, передбачена ст. 401-1 МК України, до особливостей якої відноситься спрощений порядок знищення товарів в силу того, що партія товару стосовно якої вона застосовується є невеликою.

За результатами аналізу митного законодавства ЄС та України із захисту прав інтелектуальної власності визначено належний стан імплементації в національне законодавство митних процедур та формальностей, що в різні періоди часу впроваджувались та удосконалювались на підставі досвіду їх практичного застосування митними органами ЄС та України, однак в процес інтеграції України до ЄС вимагає подальшої уваги щодо відповідності митних процедур стандартам ЄС та аналізу практики їх застосування.

Особливої уваги в подальших дослідженнях потребують норми митного законодавства України, що передбачають достроковий випуск товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ст. 400-1 МК України) щодо умов такого випуску на предмет відповідності їх стандартам ЄС.

Список літератури:

1. Угода про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 : Угода, Міжнародний документ. Світова організація торгівлі (COT). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995342/ed19940415#Text>
2. «Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами» від 14.06.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/998_012
3. Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11 червня 1998 р. № N615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
5. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Угода, Міжнародний документ, Світова Організація торгівлі від 15.04.1994 981_018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : *Угода, Міжнародний документ* від 21.03.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
7. РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 р. про встановлення Митного кодексу Союзу (в ред. Регламенту ЄС № 2015/2446 від 28.07.2015). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
8. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст. 552.

9. Митний кодекс України : Закон України від 12.12.1991 № 1970-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 16, ст. 203.

10. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002 № 92-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, № 38-39, ст. 288; 3.

11. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» : Наказ Мінфіну від 30.05.2012 № 648 (в редакції Наказу № 282 від 09.06.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1034-12#n20>

12. Коросташова І.М. Митні процедури зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності: види та особливості застосування. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 4. С. 33–39.

13. Коросташова І.М. Нове в митному законодавстві про захист прав інтелектуальної власності (аналіз норм Митного кодексу України 2012). *Вісник Академії митної служби України. Серія : «Право»*. 2013. № 1(10). С. 29–34.

14. Коросташова І.М. Митні формальності під час застосування митними органами заходу сприяння захисту прав інтелектуальної власності – призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права : матеріали Шостої Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 29 вересня 2022 р.). Львів, 2022. С. 143–148.

15. Коросташова І.М. Митні процедури із сприяння захисту прав інтелектуальної власності: види та особливості застосування. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 4. С. 33–39.

16. Про митні заходи щодо товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходи, що мають уживатися до товарів, які порушують такі права : Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_021-13#Text

17. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: Закон України від 17.10.2019 р. № 202-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2019, № 50, ст. 358.

18. Коросташова І.М. Митні процедури та митні формальності із знищення товарів у разі застосування митними органами заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності (30.09.2022, м. Київ) : ел. збірник НАПрН України. Київ, 2022. С. 164–168.

19. Коросташова І.М. Деякі питання застосування процедури зміни маркування на товарах та їх упакувці за митним законодавством України. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*. 2014. Випуск 1 (12). С. 53–59.